

במצב שהאדם ירוד כ"כ עד שאינו רואה דרך ע"פ טבע לצאת משערי טומאה שהוא שקוע בהם, הנה בזמנים אלו ע"י מסירת נפשם של החשמונאים ומרדכי הצדיק נפתחו שערים גם למעלה מן הטבע, להתחדש ככריה חדשה.

וזהו עיקר ענין חנוכה, שיהודי יעשה חנוכה הבית, שיחנך שוב את ביתו הרוחני ויתחדש ככריה חדשה. ובמיוחד בעיקרי הנקודות המקשרים יהודי להש"ת מה שזממו היונים לנתק, ששוב יתחדש בהם. וזוהי ההכנה לקראת ימי השובבי"ם, שיהודי יעשה את ההתחדשות הראויה, מכח הימים ההם בזמן הזה, שהזמן הזה מסוגל להתחדשות שהשיגו בימים ההם.

ירד למצב כה שפל ונבזה, הרי זה מעורר אותו יותר מכל עניני התעוררות, להתחזק ולבנות ביתו מחדש על יסודות בריאים. וכפי עומק המרירות והכאב על מצבו כך יש לו אפשרות להתעלות. וכמאמר הבעש"ט זי"ע עה"פ משם יקבצך ה' אלקיך, משם דייקא, כי דוקא מתוך שפל המצב הזה יקום כארי ויתעורר להתחדש. משא"כ כשהוא בבחי' שוטה שאינו מרגיש מצבו. ורבותה"ק פירשו ארוממך ה' כי דליתני, אני מודה לך על שאני יודע את דלותי, וע"י זו הידיעה ולא שמחת אויבי לי. ולכן הפליגו רבותה"ק זי"ע כ"כ בגודל מעלת חגים אלו חנוכה ופורים, שבהם אפשר ליהודי לצאת מכל מצוקות הנפש, ואשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. כי

גילוי פך אחד של שמן

מתחילה צמיחה מחודשת. ע"ד שזורעים באדמה גרעין זרע להצמיח תבואה, אין הצמיחה יכולה להתחיל כל עוד לא הרקיב הגרעין, וגם אם נרקב לגמרי לא יוכל להצמיח עוד, זמן הצמיחה הוא רק בהיותו בין העדר לקיום, כאשר כמעט כולו רקוב ורק קוסטא דחיותא נשארה בלי רקבון, אז הוא מתחיל לצמוח מחדש. עד"ז היה בימי מרדכי והמן, שהגיעו למצב של העדר ונדמה היה כי הכל נרקב לגמרי, אך נשארה עוד קוסטא דחיותא וממנה התחילה צמיחה מחודשת.

וכמו שהיה בפורים מבחינה גשמית, כן היה בחנוכה מצב של העדר ברוחניות. כמרומז בזה שהיונים טמאו כל השמנים, שפשה הרקבון בכל הענינים הרוחניים, ולא נשארה אלא קוסטא דחיותא. וע"ז מורה הענין שמצאו פך אחד של שמן חתום בחותמו של כה"ג שלא היה בו להדליק אלא יום אחד, שרק נקודה כחוט השערה נשארה בטהרתה חתומה בחותמו של כה"ג, וממנה התחילה צמיחה חדשה ונתקוממה מלכות ישראל.

א.

מאי חנוכה. דת"ר בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה וכו', שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים (שבת כא:). חזינן מדברי חז"ל כי עיקר מהותו של חנוכה הוא הנס שנעשה בנרות המנורה, ותחילת הנס היתה בגילוי פך השמן. והנה כשם שהארת נס חנוכה נמשכת בכל הדורות עד ביאת המשיח, כך גם האתחלתא דנס בגילוי פך השמן יש לה משמעות נצחית, ויש לבאר ענינה ע"ד העבודה.

וי"ל שבגילוי פך השמן טמון סוד נס חנוכה. ע"פ מש"כ מרן ביסוה"ע זי"ע במכתב לפרשת זכור (יסה"ע, מכ"ק א), כי מרדכי"ע עם ה' אותיותיו בגימ' העד"ר. מרומז בזה שכלל ישראל היו אז במצב של העדר כאשר גזר המן להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים. אמנם דוקא מתוך מצב של העדר

כ"א מאלו הגיע במצבו לתכלית השפלות ולא ניכר בו עוד מאומה מן הטוב. ואז נתעוררה בהם הקוסטא דחיותא ושבו להיות בעלי תשובה גמורים. ועל זה נאמר וירח את ריח בוגדיו, אותם בוגדים שהיה בהם עוד מעט שאינו רשע, ומכחו קידשו שם שמים ברגע האחרון ונתעלו למדרגות עליונות בעולם העליון. ובמשך הדורות היו רבות כהנה, יהודים שהגיעו למצב של העדר ואז נתגלתה בהם הקוסטא דחיותא, נקודת החיות שנותרה בהם, ומכחה יצאו ונחלצו משפל מצבם. וכמסופר על יהודים שהיו רשעים גמורים, וכאשר ציוו עליהם לכפור מסרו את נפשם על האמונה. כי נתעוררה הקוסטא דחיותא שבהם ועי"ז ניעורה יהדותם לחיים. וזה גם סוד בעלי התשובה בדורנו, אנשים שהיו שקועים באבי אבות הטומאה וכבר הגיעו למצבים שאין להם תקנה לכאורה, אך עדיין היה בהם עוד מעט ואין רשע. יש שה'עוד-מעט' הזה הוא בגלוי ויש שהוא נסתר מאד לפני התגלותו, אבל הוא נמצא תמיד ואינו בטל לעולם, ובו טמון סוד הצמיחה של יהודי בכל המצבים. וכענין זה איתא בספה"ק דברי משה (ויצא) עה"כ וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו, שבכל השתחואה הסיר יעקב מעשו קליפה אחת, עד שהוסרו כל ז' הקליפות שסובבוהו, עד גשתו עד אחיו, עד שהגיע לנקודה של אחוה שהיתה טמונה בעשו בתוך כל הקליפות, ומאחר שעורר נקודה זו וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו וישקהו.

והנה חז"ל אמרו בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים ובזכות האמונה עתידים להגאל. ובכלל זה גם האמונה בנצחיות ישראל, בנצחיות כלל ישראל, ובנצחיות כל פרט ופרט מישראל, שיש בו נקודת חיות של עוד מעט ואין רשע, בזכות אמונה זו נגאלו ובזכותה עתידים להיגאל. וכמרומז בענין שישראל מונין ללבנה, כדרך הלבנה שהולכת ונחשכת בסוף החודש עד כי חשך אורה לגמרי ונדמה כהעדר מוחלט, ואז מתחדשת ושבה להאיר כבראשונה, כך ישראל עתידים להתחדש כמותה. וזה הענין שתקנו חז"ל מועדים אלו לפרסומי ניסא, מקודם נס פורים ואחריו נס חנוכה שהוא הנס האחרון לפני הגלות הארוכה, קבעו אותם להאיר לישראל שיוכלו

וזה ענין שני המועדים חנוכה ופורים, שקבעו חז"ל להאיר לישראל את אריכות הגלות, שבכל פעם הגיעו למצבים של העדר יאמינו שהקב"ה שומר עליהם שלא יבואו לידי העדר מוחלט, ובודאי תימצא קוסטא דחיותא שממנה תתחיל טוב צמיחה. וכמו שאמרו חז"ל (מגילה יא.) עה"פ ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם את דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים בימי יונים שהעמדתי להם את שמעון הצדיק החסמוני ובניו ומתתיהו כה"ג, לכלותם בימי המן שהעמדתי להם את מרדכי ואסתר, להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי הדורות, כי אני ה' אלקיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם. בכל הדורות הללו נבנו כאן הגיעו ישראל למצב של העדר, והקב"ה דחמיו השאיר בכל דור קוסטא דחיותא, בימי כשדים את דניאל חנניה מישאל ועזריה, ובכל דור את שאר חכמי הדורות, שהם היו בבחי' פך אחד של שמן שממנו נבנה כלל ישראל מחדש.

וכך בכל משך אלפיים שנות הגלות הארוכה היו פעמים רבות מצבים שכלל ישראל עמד על סף העדר, ואז נתגלתה הקוסטא דחיותא בחי' פך השמן שנסתם התחילה צמיחה ובנין מחדש. וביחוד ראינו את בדורנו בתקופת החורבן הגדול והנורא, שהיה נדמה כי כלל ישראל עומד להתמוטט ח"ו ועתידה היתה שתשתכח ח"ו מישראל, אך נשארה קוסטא דחיותא שממנה התחילה פריחה חדשה.

וכן בחיי הפרט, יש שעוברים עליו מצבים הרעים כהעדר מוחלט, ועליו להאמין באמונה שלמה בענין יש בו קוסטא דחיותא שהיא אבן פינה לבנין מחדש. ובכלל מאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע עה"פ (פלאים לו) עוד מעט שבו אינו רשע, בכל רשע מישראל יש עוד מעט שבו אינו רשע, זו הקוסטא דחיותא שבנה הוא שב ונבנה מחדש. וכמו שמצינו בחז"ל (ב"ר סה, כב) שדרשו את הנאמר ביצחק וירח את ריח בגדיו, א"ת בגדיו אלא בוגדיו, כגון יקום איש בזרות ויוסף משיתא, כדאיתא שם ענינם. וכן נקטה דר' אלעזר בן דורדיא המובא בגמ' (ע"ו יז.).

ע"פ
הנה
ונאים
טבע,
זנכות
בכריה
יהודי
תחדש
יהודי
בזמן
בימים

אדמה
יכולה
נרקב
וא רק
רקוב
ז הוא
והמן,
נרקב
וממנה

היה
ז בזה
בכל
חיותא.
חתום
א"א יום
ההרתה
צמיחה

להתחזק תמיד בכוחם. ואף בזמן שלא רואים שום תקווה ונדמה כי אין כבר אפילו קוסטא דחיותא, יתחזקו באמונה כי אין העדר מוחלט ותמיד נשאר פך אחד של שמן ממנו יבנה ויתכונן כבראשונה. ובזכות האמונה הזאת עתידין להיגאל.

וזהו שכתב הרמב"ם מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, ביטוי שלא מצינו כמותו במק"א. כי מצוה זו היא מקור החיזוק של עם ישראל, ורק בכח החיזוק הזה יש קיום לעם ישראל בפרט ובכלל, שיודעים כי אף כאשר החושך יכסה ארץ עדיין יש קוסטא דחיותא שממנה תתחיל צמיחה חדשה. והלכה כבית הלל שמוסיף והולך, כי זה סוד הקוסטא דחיותא שממנה מתחלת הצמיחה ומוסיפה והולכת עד שובה לקדמותה. ובהמשך כתב הרמב"ם, ואפילו עני שבישראל ימכור את כסותו ויקנה שמן ונרות להדליק נר חנוכה. אין עני אלא בדעת, ומרומז בזה שאפילו העני בדעת המצוי בשפל המצב ימכור כסותו ויעשה כל מה שביכולתו כדי לקבל ממקור היניקה של נר חנוכה, לשוב ולהתחזק על ידו, ולדעת כי מתוך ההעדר מתחילה צמיחה חדשה.

זה האור שיהודי צריך לקחת עמו מחנוכה, וכמאמר מרן אדמו"ר בב"א ז"ע, חנוכה הוא מלשון חינוך, שהוא חינוך לקטנים וחינוך לגדולים. אור חנוכה מסוגל להתחדשות, כי בזמן הזה מתגלה האור שהאיר בימים ההם ומתעורר מחדש כח פך השמן, הקוסטא דחיותא שיש בכל יהודי, וממנו יכול להתחיל שוב בהתחדשות כבירה חדשה.

ב.

עוד י"ל ענין גילוי פך השמן. דהנה המפרשים דקדקו במאמר הגמ' טמאו כל השמנים שבהיכל, מה ענין שמנים בהיכל, והלא אין מקומם שם אלא בלשכה המיוחדת להם. וי"ל ע"ד העבודה, דהיכל האמור כאן הכוונה לקדש הקדשים שהוא דרגת הקדושה העליונה בבית המקדש. וכמו שאומרים בעל הנסים, ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו

נרות בחצרות קדשך, שמונה מלמעלה למטה ג' מדרגות שהיו בביהמ"ק, קדש הקדשים, המקדש והחצרות, וקורא לקה"ק בלשון היכלך. וכן הוא במאה"כ (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, נשבעה בטוב ביתך, קדוש היכלך. והכוונה בזה, דקליפת יון היתה חכמה יונית כידוע, ובחכמתם הטמאה טמאו את מדות המת, חכמה בינה ודעת. וזה מרומז בענין טמאו כל השמנים שבהיכל, היכל הוא המת קדש הקדשים, והיונים טמאו את החכמה בינה ודעת של ישראל, ועי"כ נטמאים ממילא כל המעשים. ואז בדקו ומצאו פך אחד של שמן. פך אחד מרמז לאמונה, כדאיתא בגמ' (מכות כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת (חבקוק ב) וצדיק באמונתו יחיה. כי חכמת יון הטמאה יכולה לפגום רק את מי שאינו מקבל אלא מה שמבין בדעתו ובשכלו, אבל מדת האמונה אינה נפגמת מפגם חכמה יונית ונשארה בטהרתה. וכמאמר צדיקים עה"כ (משלי כד) שבע יפול צדיק וקם, הצדיק שבאמונתו יחיה אפילו אם נופל בכל ז' המדות יכול לקום, אבל הפגום באמונה עליו נאמר יפול באחת (שם כח), אחת היא האמונה, והנופל בה מי יקימנו רח"ל. וזה ענין פך השמן, מדת האמונה המושרשת ביהודי, כי גם אחרי שטמאו כל השמנים שבהיכל בבחי' שבע יפול, לא הגיע הפגם לאמונה ונשארה בטהרתה.

האמונה היא כל קיומו של יהודי וכל מציאותו תלויה בה. וכמאמר רבותה"ק ז"ע דמה שצדיק אחד גדול במעלתו מצדיק אחר אינו תלוי בתורה ועבודה, אלא בזה שאמונתו יותר בהירה. ועי"ז נאמר מצאו פך אחד חתום בחותמו של כהן גדול, שכח האמונה צריך להיות בתכלית השלמות והבהירות בבחי' חתום בחותמו של כהן גדול, ואז יכולים לשוב ולהתעלות על ידו. ככל מצב שיהודי נמצא ואף בשפל המדרגה בפרט ובכלל, אם אמונתו בשלמות ובבהירות אז בכח אמונתו יחיה ושב ומתעלה כבראשונה. האמונה היא תחלת הישועה, כמו שמצינו במצרים שבזכות אמונה נגאלו, וכך בזכות האמונה עתידין להגאל מכל המיצרים ומכל הגלויות. וזה מרומז בנס הנרות, שלא היה בפך להדליק אלא לילה אחד, שלכאורה